

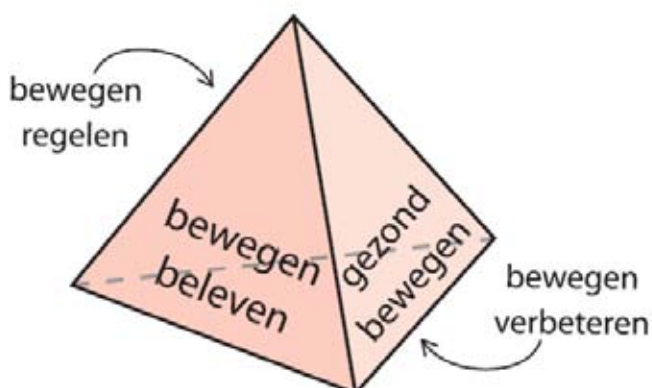
Vaksectie-quiz: doet 'hoe' er nog toe?

Het thema van de 42e Thomas Oriëntatiedag, die op 11 december 2009 op de Fontys Sporthogeschool in Tilburg weer gehouden was 'Doet HOE er nog toe?' Het thema werd ingeleid door de vaksectie bewegingsonderwijs en sport van de SLO, het landelijke kenniscentrum voor curriculumontwikkeling. Dit artikel is een bewerking van die inleiding. Door: Berend Brouwer

De grote 'doet het 'HOE' er nog toe' - quiz

Dit artikel heeft de vorm van een quiz. Je krijgt straks een aantal dilemma's voorgeschoteld en we vragen je om daarover keuzes te maken. Er zijn geen goede en foute antwoorden, er zijn keuzes. Er is aan het eind ook geen winnaar. Het zou aardig zijn om de quiz samen met je vaksectie te doen. Eerst ieder voor zich en daarna met elkaar uitwisselen en bediscussieren waarom collega's dezelfde keuze maken als u, of juist niet. Je kunt zich daardoor laten beïnvloeden, of juist niet. Je mag ook van mening veranderen tijdens dit gesprek. We hopen dat door enthousiaste deelname de nodige interactie ontstaat. Tijdens de Thomas Oriëntatiedag lieten we als aanleiding steeds korte filmfragmenten zien. Het is natuurlijk het mooist als je die bij de hand hebt tijdens de quiz. Dat kan. Die kuntje vinden op YouTube en op de site van de KVLO. Alleen wel achter de luiken van *Mijnkvlo*, omdat het beelden van leerlingen zijn die natuurlijk niet zomaar publiekelijk getoond mogen worden.

In de discussie met de vaksectie gaat het natuurlijk vooral om de argumenten die gebruikt worden. Bij de videofilmjes vind je ook de argumenten die wij – bij wijze van voorbeeld – hebben gehanteerd. Die kun je gebruiken in de discussie, of negeren, of jelaat je daardoor inspireren tot andere keuzes.

Als kader voor de filmpjes en de vragen gebruiken we de sleutels voor kwalitatief goed bewegingsonderwijs uit het *Basisdocument bewegingsonderwijs voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs*. In dat basisdocument hanteren we de volgende sleutels, doelstellingscategoriën waar in het bewegingsonderwijs aandacht aan besteed zou moeten worden:

1. Bewegen beleven

De leerlingen moeten betrokken raken bij de lessen en gericht raken op hun eigen ontwikkelingsmogelijkheden. Beleving van de lessen is voorwaarde om te komen tot leren en ontwikkelen. Een juiste wijze van omgaan met elkaar en met regels en materialen maakt daar deel van uit. Het uiteindelijke doel van bewegingsonderwijs is dat het bewegen gaat leven bij de leerlingen, dat het ze raakt en wat met ze doet. Ze moeten graag willen bewegen, zich er in willen ontwikkelen en nieuwsgierig worden naar hun verdere mogelijkheden en perspectieven na de schoolperiode.

2. Bewegen verbeteren

De leerlingen moeten zich een zeker bewegingsrepertoire eigen maken uit een breed scala aan actuele bewegingsactiviteiten. Het gaat daarbij met name om het wendbaar leren hanteren van de grondbeginselen, zodat ze voldoende basis hebben om die elders uit te kunnen bouwen. Uitgangspunt is steeds, dat leerlingen leren bewegend rekening te houden met de anderen en dat kennis en inzicht als noodzakelijke voorwaarden worden meegenomen.

3. Bewegen regelen

De leerlingen moeten zich ook oriënteren op een aantal regelende aspecten. We onderscheiden in dit basisdocument: inrichten, hulpverlening, coachen/begeleiden, scheidsrechteren/jurieren, organiseren en ontwerpen.

4. Gezond bewegen

De leerlingen moeten leren veilig te bewegen en ze moeten leren dat het fijn kan zijn om je flink in te spannen bij bewegen. Ze moeten ook leren hoe ze door bewegen fitter kunnen worden.

Die vier sleutels moeten in samenhang bij de leerlingen worden bereikt. Als model voor die samenhang hanteren wij het beeld van een tetraëder.

En dan nu de quizvragen.

Om de films te bekijken is het handig in te loggen. Het adres is www.mijnkvlo.nl (of inloggen op kvlo.nl), downloads+vakblad, LO uitgebreid

Bewegen verbeteren

Bekijk eerst de video Le Parkour van de 'Schule am Ried', het eindproduct van een lessenreeks parkour van een Duitse 11e groep (een 5e klas) (<http://www.youtube.com/watch?v=StAKEEqjTRI>). Er zijn daar nog veel meer video's van parkour of freerunning te vinden overigens.

Of als je ingelogd bent: <http://www.kvlo.nl/sf.mcgi?2680>

FOTO: ANITA RIEMERSMA

1 Wat vind je van het gedemonstreerde niveau van bewegen?

- Ik vind dit een *voldoende* niveau voor een klas 6
- Ik vind dit een *onvoldoende* niveau voor een klas 6

Wat zijn daarvoor jouw argumenten?

Bekijk nu de twee video's van basketbal met een tweede klas VO die zijn opgenomen bij Maarten Massink op school in Almere. (<http://www.kvlo.nl/sf.mcgi?78>). Eén is 'vier tegen vier op een half veld' met wisselen, de andere is 'zes tegen zes op een half veld' zonder wissels.

2 Speel je liever basketbal op een half veld 'vier tegen vier met wissels' of liever 'zes tegen zes zonder wissels'?

- Ik kies in deze situatie voor vier tegen vier met wissels
- Ik kies in deze situatie voor zes tegen zes zonder wissels
- Ik kies in deze situatie iets anders

Wat zijn daarvoor jouw argumenten?

Bewegen beleven

Leerlingen moeten vooral plezier beleven aan bewegen, dat vindt iedereen. Dus dat probeer je ze elke les te laten ervaren. Ja, toch?

Bekijk nu eerst de twee stukjes video over bewegen beleven uit de video die is gemaakt ter illustratie bij het Basisdocument VO. Daarna zijn er drie vragen over hoe je in de les tegemoet komt aan 'bewegen beleven' bij leerlingen.

- 3 Praat je zo tussendoor wel eens met de leerlingen over wat het bewegen in de gymles met hen doet, wat ze er aan ervaren en wat ze dan leuk vinden aan dat bewegen?
 - Ik praat regelmatig met leerlingen over wat het bewegen met ze doet
 - Ik praat niet of nauwelijks met leerlingen over wat het bewegen met ze doet
- 4 Kom je in de lessen direct tegemoet aan leerlingen met verschillende motieven om te bewegen en te sporten?
 - Ik laat leerlingen tijdens de lessen bewegingsonderwijs regelmatig kiezen tussen verschillende motieven om te bewegen
 - Ik laat leerlingen nooit of zelden kiezen tussen verschillende motieven om te bewegen
- 5 Evalueer je wel eens klassikaal met leerlingen over hoe ze de les hebben beleefd, over keuzes die ze gemaakt hebben en waarom ze die gemaakt hebben?
 - Ik evalueer regelmatig met groepen over wat het bewegen met ze doet
 - Ik praat niet of nauwelijks met groepen over wat het bewegen met ze doet

Wat zijn daarvoor jouw argumenten?

FOTO: ANITA RIEMERSMA

Bewegen regelen

Dan wilden we het ook eens met je hebben over groepen maken. Iedereen geeft spelonderwijs. Op welke manier maak je partijen? Heel belangrijk in spelen is het ervaren van het evenwicht, partijen zijn even sterk en de bijdrage die je als speler daaraan levert, iedereen moet mee kunnen doen. Is het vormen van partijen of teams onderdeel van je les waar je bewust tijd voor uittrekt of laat je dit aan het toeval over? Of laat je het volledig aan de leerlingen over of heb je als docent hier een plan mee? Eerst twee introductievragen:

6 Als je gaat spelen laat je leerlingen dan spelen in niveau homogene groepen of niveau heterogene groepen?

- Ik maak vooral *homogene* groepen
- Ik maak vooral *heterogene* groepen

7 Wie maakt de partijtjes? Doet de docent dat of laat hij het over aan de leerlingen?

- Ik laat vooral *de leerlingen* zelf groepen maken
- Ik maak vooral *als docent* de groepen

8 Maak je vaste spelgroepen voor een langere tijd of bepaalde periode of laat je het liefst de spelgroepen zoveel mogelijk (liefst per les) wisselen en rouleren?

- Ik maak vooral *wisselende* groepen
- Ik maak vooral *vaste* groepen

Wat zijn daarvoor jouw argumenten?

Bekijk nu de twee videofragmenten 'wij zijn van de partij' van Maarten Massink en beantwoord daarna vraag 9.

9 Je ziet in de video dat de docent uitgebreid de tijd neemt om met de leerlingen het maken van groepen te bespreken, hen daar over na te laten denken en hen uiteindelijk zelf de keuze te geven voor de wijze van groeperen (ze kiezen voor mixed) en voor wie dat moet doen (de docent). Hoe doe jij dat?

- Ik bepaal vooral *zelf* hoe de groepen gemaakt moeten worden
- Ik laat vooral *de leerlingen* bepalen hoe de groepen gemaakt worden

Wat zijn daarvoor jouw argumenten?

Gezond bewegen

Bekijk eerst de twee videofragmenten over gezond bewegen. Iedereen die bewegingsonderwijs geeft vindt gezond bewegen belangrijk. Daarom eerst even twee makkelijke vragen!

10 Aandacht voor veiligheid en risico's

- Ik wijs de leerlingen *regelmatig* op de veiligheid of risico's (100%)
- Ik wijs de leerlingen *niet of nauwelijks* op de veiligheidsrisico's

11 Aandacht op trainingsprincipes

- Ik wijs de leerlingen *regelmatig* op trainingsprincipes
- Ik wijs de leerlingen *niet of nauwelijks* op trainingsprincipes

Wat zijn daarvoor jouw argumenten?

Daarna graven we even wat dieper in het repertoire.

12 Wie laat leerlingen hun eigen fitheid in kaart brengen en op grond daarvan een trainingsprogramma voor zichzelf maken?

FOTO: ANITA RIEMERSMA

Toch flagfootball

- Ik laat de leerlingen *regelmatig wel* een trainingsprogramma maken
- Ik laat de leerlingen *zelden of nooit* een trainingsprogramma maken

13 En wie doet dat ook met gezondheidstoestand/leefstijl in het algemeen?

- Ik laat de leerlingen *wel* een leefstijlprogramma maken
 - Ik laat de leerlingen *niet* een leefstijlprogramma maken
- Wat zijn daarvoor jouw argumenten?

Ik denk nooit zo na over dit soort dingen, ik doe ze	☐ Ja ☐ Nee
Ik heb het te druk met alle dagelijkse bezigheden om me veel bezig te houden met nadenken over het 'hoe' van wat ik doe	☐ Ja ☐ Nee
Ik denk regelmatig na over het 'hoe' van wat ik doe. Onder de douche, of als ik naar school fiets of tijdens de lessen krijg ik regelmatig ideeën over hoe ik iets handiger aan kan pakken	☐ Ja ☐ Nee
Ik spreek regelmatig zo tussen de bedrijven door met collega's over het 'hoe' van wat ik doe	☐ Ja ☐ Nee
Ik zoek regelmatig vormen van (na)scholing op om mijn eigen opvattingen die te maken hebben met het 'hoe' van wat we doen uit te breiden met nieuwe inzichten	☐ Ja ☐ Nee
Wij spreken in de vaksectie met enige regelmaat over het 'hoe' van wat we doen	☐ Ja ☐ Nee
Wij zitten met de vaksectie behoorlijk op één lijn over het 'hoe' van wat we doen	☐ Ja ☐ Nee
Daarbij is het 'hoe' van wat we doen behoorlijk in overeenstemming met een in de vaksectie gezamenlijk gedeelde basisvisie op het vak	☐ Ja ☐ Nee

Waarom doet 'HOE' er zo toe?

We hebben nu een aantal kwesties over het hoe de revue laten passeren. Je kunt de lijst zo uitgebreid maken als je zelf wilt. De voorbeelden die we in dit artikel hebben gebruikt hebben we gekozen op basis van onze basisvisie dat er bij bewegingsonderwijs door alle kinderen op hun eigen niveau geleerd moet worden op vier 'sleutels', namelijk: bewegen verbeteren, bewegen regelen, gezond bewegen en bewegen beleven.

Vaak ging het in de inleidingen op de Thomas Oriëntatiedag over visie, over vakconcepten. Nu ging het over praktische didactische keuzes. Bij elke keuze die je maakt zijn argumenten te geven. Maar altijd komt het er op één of andere manier op neer dat je je keuze legitimeert op grond van een basisvisie (zie spinnenweb), of vakconcept. En het is - zelfs al heb je het vakconcept goed helder verwoord - nog niet zo gemakkelijk om de praktische keuzes die je maakt goed te verantwoorden vanuit je basisvisie. Soms liggen er ook domweg alleen maar praktische overwegingen aan je keuzes ten grondslag. Basisvisies werken daarbij als een net. Sommige dingen vallen naast het net, die passen dan in elk geval niet binnen je visie. Maar dan weer valt er iets naast dat je toch belangrijk vindt en dan moet je een stukje aan je net knopen, je visie uitbreiden. En er glippen ook dingen tussen de mazen door. Die zou je willen doen maar het kan op een of andere manier niet. Alle praktische keuzes zouden consequent moeten samenhangen vanuit je visie, maar zo werkt het niet. Er kan dan een spanning optreden tussen basisvisie en praktische haalbaarheid. Wanneer wint de keuze op basis van visie het van de keuze op basis van praktische mogelijkheden? Als de visie belangrijk genoeg is! Dan pas je de praktijk aan! Maar dit vraagt bewustwording van je keuzes die je maakt bij het

'hoe'. Dat is een continue bezigheid en net als vissen hard werken om er lijn in te krijgen.

Er is dus meer dan genoeg 'hoe' om over te praten en er is voldoende reden om daar over te praten. Maar doen we dat ook? Daarom ook een kleine peiling over hoeveel aandacht we eigenlijk hebben voor de bewustwording van de manier waarop we keuzes maken. We geven een aantal stellingen, waarvan je kunt kiezen of die *wel* op jou van toepassing is of juist *niet*.

14 Doet 'HOE' er voor mij toe?

Waarom nú de aandacht op 'HOE'?

In de eerste plaats omdat het doorgaans heel erg interessant is om met collega's te spreken over hoe je het beste en het leukste je werk kunt doen. In alle scholingen of workshops die ik heb bijgewoond was de animo om onderling met collega's aan de praat te raken over 'het vak' onverminderd enorm. Ten tweede omdat dat bevorderlijk is voor de kwaliteit van je werk en uiteindelijk je leerlingen daar dus van profiteren. Door er over te praten leer je van elkaar en daar wordt iedereen beter van.

Maar ten derde omdat er in en om de vakwereld continu beweging is. Ik noem het Platform sport, bewegen en onderwijs, de opvolger van de Alliantie school en sport. Ik noem de regeling combinatiefuncties sport en cultuur, ik noem het Olympisch Plan 2028, het Convenant gezond gewicht, de ontwikkeling naar sluitende dagarrangementen in de combinatie school-naschoolse opvang. Allemaal blijk van de toenemende samenwerking of overlapping van sport en onderwijs en dingen die op ons als vakdocenten afkomen. Ik noem de ontwikkelingen in scholen naar kernteams met een uitgebreidere zorgtaak naar leerlingen, naar leergebieden en vakoverstijgende projecten, naar passend onderwijs voor alle leerlingen, naar meer aandacht voor het voorkomen van vroegtijdig schoolverlaten, naar een eigen profiel om zich van concurrerende scholen te onderscheiden.

Allemaal ontwikkelingen die rammelen aan onze vanzelfsprekendheden, maar waar we wel iets mee willen (sympathieke doelstellingen) en waar we ook iets mee moeten (ze gaan ook niet meer weg). We moeten onszelf dus heroriënteren op onze kerntaken,

De SLO en 'Hoe'.

Traditioneel was leerplanontwikkeling een kwestie van het 'wat'. Ontwikkelen van kerndoelen en examenprogramma's in opdracht van de overheid. En op basis daarvan een opsomming en ordening geven van mogelijke inhoud voor het onderwijsprogramma in de vorm van voorbeeld- of raamleerplannen. Vrij vertaald: het 'wat'. Uitwerking naar de praktijk (zeg maar: de didactiek of het hoe) was van en voor de scholen en de opleidingen. En toetsontwikkeling was voor het Cito. Ook in dat opzicht was de onderwijsondersteuning naar goede Hollandse traditie keurig verzuild georganiseerd.

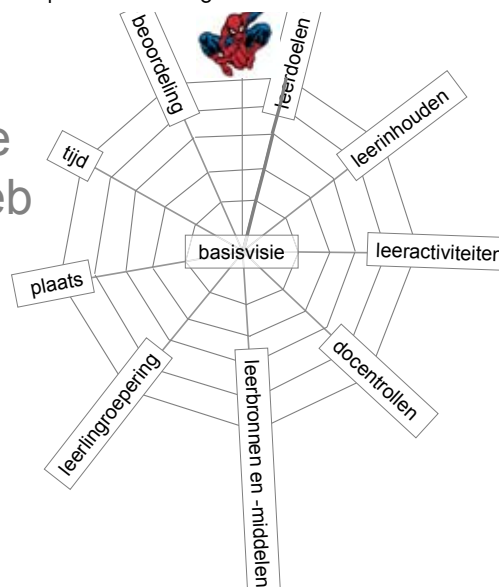
Die visie op leerplanontwikkeling is achterhaald, hoewel de scheiding der machten in institutioneel opzicht nog steeds overeind staat. Tegenwoordig hanteren we bij de SLO het 'curriculaire spinnenweb' als metafoor voor leerplanontwikkeling.

Doelen, inhoud, werkwijze, randvoorwaarden, tijd, beoordeling, docentrollen, ze hangen allemaal samen op basis van een visie. Trek je aan één van de draadjes dan beweegt het hele web mee. Als je je leerdoelen verandert, moet je alle andere facetten van het spinnenweb mee laten bewegen. Trek je te hard aan één van de draadjes, dan scheurt het spinnenweb en kun je los raken van je basisvisie of doe je dingen die je eigenlijk niet wilt.

Rapportcijfers geven is zo'n afbreukrisico voor het spinnenweb.

Als landelijk instituut, mag het niet zo zijn dat wij docenten voor gaan schrijven hoe zij hun werk moeten doen. Dat is onze rol niet. Ook mogen we ons niet opwerpen als kampioen van één enkele basisvisie. Daarom werken we vooral het liefst samen met een brede vertegenwoordiging van de vakwereld: docenten, KVLO, ALO's. En daarom ook werken we vooral analyserend: we leggen samenhangen binnen het spinnenweb bloot, laten keuzemogelijkheden zien en nodigen mensen uit om daar over na te denken.

het curriculaire spinnenweb

wie wij willen zijn in het speelveld van sportverenigingen, buurtsport, sportieve kinderopvang, sport- en beweegprojecten vanuit een NISB, gemeentelijke beleidsmedewerkers sport en bewegen, verzelfstandigde sportbedrijven, provinciale sportraden die een aanbod voor het onderwijs hebben, op de arbeidsmarkt verschijnende Lobos'ers. En op welke rol we willen spelen binnen de bredere ontwikkelingen die scholen doormaken.

Maak het verschil in de praktijk

Dat heroriënteren zouden we kunnen doen op het politieke niveau, onderhandelen, verdedigen wat van oudsher van ons is en claimen wat we denken goed te kunnen bijdragen in het proces.

Dat moeten we vast ook doen, maar wordt door de buitenwereld (terecht) vaak gezien als een defensieve positie en dat werkt niet zonder inhoud. Het is veel sterker als we in de praktijk laten zien wat we willen en wat we kunnen. Weliswaar ben ik een groot voorstander van goed en veel bewegingsonderwijs voor alle kinderen, van 4 tot 20. Maar met de verworvenheid van minimum lessentabellen alleen redden we het niet. Collega's die vroeger (d.w.z. vóór 1998) in het mbo werkten weten wel wat ik bedoel.

We moeten dus in de praktijk het verschil maken. En dat kan weer alleen als we ons 'hoe' op orde hebben en wel zo dat het voor alle partners op het snijvlak van sport, bewegen en onderwijs onmiskenbaar is welke bijdrage de docent bewegingsonderwijs te leveren heeft. Alleen dan kunnen we in de praktijk het verschil maken en de positie verwerven die we willen.

Voor mij draait het daarbij om een gezamenlijke aanpak van bewegingsonderwijs en naschoolse sport die gebaseerd is op de principiële pedagogische benadering van het onderwijs, waar de belangen van het kind centraal staan en we uitgaan van de kracht van goed en veelzijdig leren bewegen en vooral van leren genieten van bewegen, van bewegen beleven. Als we dat goed doen dragen we vanzelf bij aan allerlei maatschappelijke belangen als betere onderwijsprestaties, minder schooluitval, gezondere en actievere kinderen, goedkopere gezondheidszorg, betere talentontwikkeling, etcetera.

Literatuur

Brinke, G. ten. e.a. (2007): *Basisdocument bewegingsonderwijs voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs*. Jan Luiting Fonds, Zeist. ISBN 978 90 72355 44 9

Brouwer, B. (2007): 'Het basisdocument onderbouw VO'. Hoe werkt het?. In *Lichamelijke Opvoeding*, Jrg. 95, nr. 2

Brouwer, B. (2007): 'Wanneer doen we het nu eigenlijk goed?'. In *Lichamelijke Opvoeding*, Jrg. 95, studentnummer.

De vaksectie bewegingsonderwijs en sport bij de SLO bestaat uit (op alfabetische volgorde): Marco van Berkel, Berend Brouwer, Chris Hazelebach, Dic Houthoff, Maarten Massink, Chris Mooij, Ger van Mossel en Eric Swinkels.

Correspondentie:

b.brouwer@slo.nl